

במסילה נעלה

מאת

הרב יואל רועי משדי שליט"א
מח"ס "במסילה נעלה" ור"מ בישיבת "נזר התורה"

כוחו של היצר הרע בתחבולת - "למה זה תשאל לשמי"
שמחליף שמות ומראה פנים שונות

**"וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ... וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַגִּידָה נָא שְׁמֶךָ
וַיֹּאמֶר לָמוֹה זֶה תִּשְׁאַל לְשְׁמוֹ".** (לב - כה ל).

א נראה בס"ד לבאר ע"ד הדרש את תשובת המלאך שרו של עשו, הוא היצר הרע, בתשובתו "למה זה תשאל לשמי", ומזה נלמד יסוד גדול עבורינו במלחמתינו כנגד היצה"ר.

הנה אותו האיש שנאבק עם יעקב, הוא שרו של עשו כאמור, כמבואר בדברי חז"ל (בראשית רבה, וישלח, פר' עז ג), וכפי שציין רש"י בפירושו על הפס' ויאבק איש עמו. והוא הס"מ בעצמו, (עי' תנחומא וישלח סי' ה, ובזוה"ק וישלח דף קע ע"א). והוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות (ב"ב טז ע"א).

ולאחר מאבקם, שואל אותו יעקב אבינו - "הגידה נא שמך", והעומק בשאלה זו היא, אתה היצר הרע, מהי מהותך וכוחך, באיזה כח אתה מצליח להפיל הרבה בני אדם, מהי התרמית שבכך הנך מוליך שולל את הרבים. גלה לי את תחבולתך. (כן ביאר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, שיחות מוסר, תשל"ג מאמר כו, וציין לדברי הספורנו שם. ע"כ).

ועל זה באה תשובת שרו של עשו ליעקב, הכח שלי בזה שאני עובד בשיטת "למה זה תשאל לשמי", ופירש רש"י, למה זה תשאל - אין לנו שם קבוע, משתנים שמותינו וכו'. ונראה לבאר בס"ד, ע"פ דברי הגמ' בסוכה (נב ע"א), **שבעה שמות יש לו ליצר הרע. רע, ערל, טמא, שונא, מכשול, אבן, צפוני.** והנה שמות אלו הינם התכונות והפעולות שגורם היצר הרע להאדם, וכפי שכתב בשו"ת בית יצחק (שמלקיס) חז"ר"ד (פתח הבית, אות ד), שבתחילה כשמגיע היצה"ר להסית את האדם, אזי לפעמים מסיתו לסור מדרך ה', באומרו, אל תירא ואל תחת, אין דין ואין דיין. ולפעמים בא אליו בערמומיות ואומר לו, שאין עובר במעשה זה שום עבירה, ואדרבא, מראה טלפיו כשרים ואומר לו, שהינו עושה מצוה בזה, ובבחינה זאת נקרא 'צפוני', שמצפין ומכסה את האמת. וכענ"ז ביאר בערוך לנר בסוכה (שם), שלפעמים אדם חושב שעושה מצוה, ואינו יודע כי עצת היצה"ר מעורב בו, ולכן צריך שמירה ובחינה מעולה להכיר מצפון מעשה היצה"ר, וזה שקראו יואל 'צפוני'. (ועיי"ש במה שביאר ענין שאר השמות).

ולאחר שמחטיאו, אזי האדם מחטיא גם את האחרים, ורבים נכשלים בו, ולכן נקרא 'מכשול', ע"ש שמכשיל את האדם.

והנה כל זה קודם החטא, אך אחר שחטא האדם ועבר על מצות ה', יהפוך היצר הרע ככּוּשִׁי עוֹרוֹ, ולא יבא הפעם כמתעתע ומכחיש, אלא כאיש אמונים, ואומר לו, אבדה תקותך כי חוטא ופושע אתה, ועל כל אלה יביאך אלקים במשפט. ובזה שמרגיש האדם טמא ומרוחק, אזי מתיאש מעצמו, וטמא טמא יקרא, ולכן נקרא היצה"ר 'טמא', ע"ש שגורם לאדם להרגיש כן.

ומכח הרגשה רעה זו, נעשה האדם שונא לעצמו, ולכן נקרא היצה"ר 'שונא', שגורם לאדם להרגיש כן. וכשיורד האדם למדרגה זאת, אזי מתיר לעצמו את כל האיסורים ח"ו. ועל זה אמר דוד המלך בתהילים (לו ג), "כי החליק אליו בעיניו" שמתחילה מחליק בעיניו שאין עושה עול, אך בסוף "למצוא עונו לשונא" שימצא ויגרום ע"י העוון שישנא את עצמו ויתיאש מן התשובה, כי כבר נפל במכמורת היצר, והוא המדרגה הרעה, הדיוטא התחתונה ר"ל.

ומה שנקרא 'ערל', משום שסותם את לבו לבל יחמול על עניים ודלים, ולבל ידאב לבו עליהם. ואח"כ נקרא 'אבן', שמקשה לבו כאבן ואינו מרגיש בצרת רעהו. ומרוב אהבת הכבוד עוד יחפוץ במפלת חבירו, ומסיתו להשפיל כבוד חבירו וכבודו יעלה למעלה ובבחינה זאת נקרא 'רע'.

ב] ואולם, לעומת שבעת הדרכים שיפתה ויסית בהם היצה"ר את האדם, העלה הקדוש ברוך הוא את נפש האדם בשבע מעלות ותכונות ישרות, הגורמות לנפש המשכלת ללכת בדרך הטוב, ולא לילך שבי אחר היצר הרע ותכונותיו הנ"ל, והן הנה אשר מנאן הנביא ישעיה בתכונות מלך המשיח, דכתיב "ונחה עליו רוח ה', רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'". (ישעיה יא). ואמנם המלך המשיח יעוטר בהם במידה מעולה ונשגבה כפי טבע האפשרי, אך גם כל אדם מוכתר בהן בנימוסים כפי מדרגתו.

הנה לעומת היצה"ר הנקרא רע, נתן הקדוש ברוך הוא בלב האדם "רוח ה'". הוא הכח המעורר להיטיב לזולתו, ולהדבק במידותיו, מה הוא רחום אף אתה תהא רחום.

ולעומת היצה"ר הצפוני אשר במרמה יצפין כונתו, נתן הקדוש ברוך הוא בלב האדם "רוח חכמה" להבין תכלית וסיבה.

ולעומת שהיצה"ר סותם לבבו ונקרא ערל לבל ירגיש בצרת עמיתו, הקדוש ברוך הוא נותן בלבו "רוח בינה", להבין דבר מתוך דבר, אם יקרה לפניו דבר כזה, הלא ירע בעיניו ויכאב עליו בשרו, ובזה משער בנפשו צרת עמיתו ואחיו ומרחם עליהם.

ולעומת שהיצה"ר נקרא טמא שיסיר את האדם מדרך ה' באומרו לאדם שכבר טמא הוא, ואין לו עוד מקוה להטהר מזוהמתו, נתן בלבו "רוח עצה" ויתיעץ היאך להטהר מזוהמתו ויתקן דרכיו ומעלליו.

ולעומת שנקרא אבן כי הוא נקשר בתאוותיו ואינו יכול לזוז ממקומו, כמו שאמרו חז"ל שהיצה"ר קשור בו ככלב, נתן הקדוש ברוך הוא בלבו "רוח גבורה" להתגבר על עצת יצרו ועל תאוותיו.

ולעומת שהיצה"ר עשאו מכשול, שרבים יכשלו בו, והוא לפח ולמוקש לבני אדם, נתן הקדוש ברוך הוא בלבו "רוח דעת", להבין דרכי ה' יתברך, ובכח זה יפרסם לרבים את תורת ה', וילמדם דעת חכמה ומוסר.

וכיון שחננו ה' בדעה אמיתית, אזי יבין לאשורו כי אין להתנהג באופן שאכפת לו רק מעצמו, וממילא יתקן המעוות ולא ישפיל כבוד חברו, וזה לעומת מה שהיה 'רע' מקודם לבריות.

ולעומת השם 'שונא' שנקרא בהיותו בדיוטא התחתונה לשנוא לנפשו ולמאוס בכל כוחותיו, נתן הקדוש ברוך הוא בלבו "יראת ה'" שהוא יראת הרוממות, ובה נכלל אהבת המקום ב"ה ואהבת נפשו המשכלת, והן נצוצי קודש מזוהר השמים ממרום קדשו, ולא ימאס עוד בחייו, אלא יתאמץ להקדיש עתותיו לכבוד ה' ותורתו].

ג] מבואר, שהיצר הרע בא אל האדם כל פעם בשם אחר ובצורה אחרת, ובפרט באופן זה שקודם החטא מגיע אל האדם בשם 'צפוני' ומראה לו פנים שוחקות, ומפתהו שאין זה עבירה אלא מצוה ומעשה טוב, ואחר כך אותו היצה"ר מגיע אל האדם לאחר החטא בשם 'שונא', ומכניס בלבו הרגשת טומאה וריחוק, ובזה נעשה האדם שונא לעצמו, (ולכן נקרא היצה"ר 'שונא'), וברוב יאושו מתיר לעצמו את כל האיסורים ח"ו כאמור לעיל. (אא"כ מתגבר עליו כדלעיל אות ב).

ומעתה, יש לבאר, שזוהי תשובתו של שרו של עשו ליעקב ששאלו "מה שמך" - מה הם תחבולותיך, ומה הוא כוחך, ועל זה עונה לו, שכוחו הוא בשיטת "למה זה תשאל לשמי" - אין לנו שם קבוע, משתנים שמותינו וכו'. (רש"י), וע"ד הרמז יש לומר בזה, שנתכוין לומר לו, שהנני מחליף כל פעם את השם ואת הצורה (כמבואר בגמ' בסוכה הנ"ל ששבעה שמות יש ליצר הרע כאמור), וענין השמות הללו (כפי שנתבאר לעיל), שפעם אני בא בדמות אוהב ופעם בדמות שונא כאמור. ובזה אני מצליח להטעות ולהפיל רבים מהבריות.

[ונתעוררתי לבאר כן ע"פ דברי הגרש"ד פינקוס זצ"ל שביאר כענ"ז באו"א, ותו"ד, שהמלאך השיב לו, שכוחי להחטיא את בני האדם בזה ששמותי מתחלפים, היינו פעם קראו לי עבודה זרה, אך בסוף עקרו אותה, אח"כ קראו לי פילוסופיה, אך גם זה חלף, אחר כך קראו לי השכלה וכו', (א"ה). ואפשר להוסיף, שאחר כך קראו לי ציונות, ואחר כך קראו לי אינטרנט(מת), תקשורת טמאה...]. שם העצם הוא תמיד ס"מ, אך השמות מתחלפים כל הזמן. עי' בזה בשיחותיו עה"ת פר' וישלח].

ד] והנה כענ"ז מצאנו בגמ' בחולין (צא ע"א), בענין שרו של עשו שנאבק עם יעקב, שנחלקו בו בגמ', האם כעובד כוכבים נדמה לו, או כתלמיד חכם נדמה לו. וביאר האבני נזר, שיש שני מיני יצה"ר, יש שמסיתהו אל האיסור, ואף שיודע שמוזהר עליו, מסיתהו לעבור על מצות ה', וזה "כגוי נדמה לו". ויש יצה"ר שמראה לו פנים שהדבר מותר, ואף מצוה, וזה "כתלמיד חכם נדמה לו". והוא ע"י בנו בספרו שם משמואל (שמות, פורים, תרע"ב). וכיוצ"ב ביארו עוד. כלומר, דרכו של היצר הרע הינה לבא אל האדם כל פעם בלבוש ובשם אחר... ה' יצילנו.

לפרטים, ולקבלת העלון,
ניתן לפנות לרב יחזקאל כהן שור שליט"א
בדוא"ל jzh3272@gmail.com